ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
ҒЫЛЫМ КОМИТЕТІ
Ш.Ш.УӘЛИХАНОВ АТЫНДАҒЫ ТАРИХ ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ ИНСТИТУТЫ

«EDU.E-HISTORY.KZ» ЭЛЕКТРОНДЫҚ ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ

№2 (30) сәуір-маусым 2022
ISSN 2710-3994

Бас редактор:
Қабылдинов Зиябек Ермұқанұлы

Редакциялық алқа:

Абашин Сергей Николаевич – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Санкт-Петербургтегі Европа университеті (Ресей)

Абдырахманов Толобек Абылович – тарих ғылымдарының докторы, профессор, И. Арабаев атындағы Қызғыз мемлекеттік университетінің ректоры. (Кырғызстан)

Аяған Бүркітбай Ғелманұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институты директорының орынбасары. (Казахстан)

Әлімбай Нұрсан – тарих ғылымдарының кандидаты, профессор, Қазақстан Республикасы Орталық мемлекеттік музейінің директоры. (Қазақстан)

Әбусеитова Меруерт Қуатқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі. ҚР БжҒМ ҒК Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институтының «Тарихи материалдарды зерттеу» орталығының директоры. (Қазақстан)

Әбіл Еркін Аманжолұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Мемлекет тарихы институтының директоры. (Қазақстан)

Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Миссисипи өңірлік мемлекеттік университеті (Mississippi Valley State University) (АҚШ)

Кәрібаев Берекет Бақытжанұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, «Қазақстан тарихы» кафедрасының меңгерушісі. (Қазақстан)

Қожамжарова Дария Пернешқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, М. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінің ректоры. (Қазақстан)

Кожирова Светлана Басиевна – саясаттану ғылымдарының докторы, профессор, Фудан Университетінің Қытай және Орталық Азияны зерттеу орталығының мен «Астана» ХҒК бірлескен директоры (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – тарих ғылымдарының докторы, профессор. (Ресей)

Көкебаева Гүлжауһар Какенқызы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты (Қазақстан)

Көмеков Болат Ешмұхамедұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті Халықаралық қыпшақтану институтының директоры, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Қазақстан)

Матыжанов Кенжехан Ісләмжанұлы – филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА корр.-мүшесі, М.О. Әуезов атындағы әдебиет және өнер институтының директоры. (Қазақстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидқызы – тарих ғылымдарының докторы, Мирзо Ұлықбек атындағы Өзбекстан ұлттық университеті «Өзбекстан тарихы» кафедрасының профессоры. (Өзбекстан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – PhD доктор, Гданьск қаласындағы Екінші дүниежүзілік соғыс мұражайының ғылыми қызметкері. (Польша)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Вильнюс педагогикалық университеті (Литва)

Самашев Зайнолла Самашұлы – археолог, тарих ғылымдарының докторы, профессор, Герман археология институтының корр.-мүшесі. ҚР БҒМ ҒК Ә. Марғулан атындағы Археология институты. (Қазақстан)

Сайлан Болат Санабайұлы – тарих ғылымдарының докторы, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. (Қазақстан)

Смағулов Оразақ Смағұлұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Балон ғылым академиясының корр.-мүшесі, Ш.Ш. Уәлиханов атындағы сыйлықтың лауреаты, ғылым мен техниканың еңбек сіңірген қайраткері, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры. (Нүр-Сұлтан, Қазақстан)

Сыдықов Ерлан Бәтташұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры. (Қазақстан)

Таймағамбетов Жәкен Қожахметұлы – тарих ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, ҚР Ұлттық музейі. (Қазақстан)

Жауапты редактор:
Қаипбаева Айнагүл Толғанбайқызы
Ғылыми редактор:
Қозыбаева Махаббат Мәліккызы
Редактор:
Кубеев Рустем Жаулыбайұлы
Жауапты хатшы:
Қоңқабаева Арайлым
Техникалық хатшы:
Хумарзах Алтынбек

Главный редактор:
Кабульдинов Зиябек Ермуханович

Редакционная коллегия:

Абашин Сергей Николаевич – доктор исторических наук, профессор, Европейский университет в Санкт-Петербурге (Россия)

Абдырахманов Толобек Абылович – доктор исторических наук, профессор, ректор Кыргызского государственного университета им. И. Арабаева (Кыргызстан)

Алимбай Нурсан – кандидат исторических наук, профессор, директор Центрального государственного музея Республики Казахстан (Казахстан)

Абусеитова Меруерт Хуатовна – доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Республиканского центра по изучению исторических материалов Института востоковедения имени Р.Б. Сулейменова (Казахстан)

Абиль Еркин Аманжолович – доктор исторических наук, профессор, директор Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Аяган Буркитбай Гелманович – доктор исторических наук, профессор, заместитель директора Института истории государства КН МОН РК (Казахстан)

Голден Кэтти Стромайл (Kathie Stromile Golden) – PhD, Государственный университет долины Миссисипи (Mississippi Valley State University) (США)

Исмагулов Оразак Исмагулович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, член-корр. Болонской академии наук, лауреат премии им. Ч.Ч. Валиханова, заслуженный деятель науки и техники, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (г. Нур-Султан, Казахстан)

Карибаев Берекет Бахытжанович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, заведующий кафедрой истории Казахстана, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Кожамжарова Дария Пернешовна – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Южно-Казахстанского университета им. М.Ауэзова (Казахстан)

Кожирова Светлана Басиевна – доктор политических наук, профессор, содиректор Центра исследования Китая и Центральной Азии Фуданьского Университета и МНК «Астана», руководитель Центра китайских и азиатских исследований (Казахстан)

Козодой Виктор Иванович – доктор исторических наук, профессор (Россия)

Кокебаева Гульжаухар Какеновна – доктор исторических наук, профессор, главный научный сотрудник Института истории и этнологии им. Ч.Ч.Валиханова КН МОН РК (Казахстан)

Кумеков Болат Ешмухамбетович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, директор Международного института кипчаковедения Казахского национального университета имени аль-Фараби, профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Матыжанов Кенжехан Слямжанович – доктор филологических наук, профессор, чл.-корр. НАН РК, директор Института литературы и искусства им. М. Ауэзова (Казахстан)

Моррисон Александр (Morrison Alexander) – PhD, профессор Оксфордского университета (Великобритания)

Муртазаева Рахборхон Хамидовна – доктор исторических наук, профессор кафедры «Истории Узбекистана» Национального университета Узбекистана имени Мирзо Улугбека. (Узбекистан)

Панто Дмитрий (Panto Dmitri) – доктор PhD, профессор, главный специалист научного отдела Музея Второй мировой войны г. Гданьска (Польша)

Римантас Желвис (Želvys Rimantas) – доктор педагогических наук, профессор, Вильнюсский педагогический университет (Литва)

Самашев Зайнолла Самашевич – археолог, доктор исторических наук, профессор, чл.-корр. Германского археологического института. Институт археологии им. А.Маргулана КН МОН РК (Казахстан)

Сайлан Болат Санабаевич – доктор исторических наук, Казахский национальный университет им. аль-Фараби (Казахстан)

Сыдыков Ерлан Батташевич – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, ректор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Казахстан)

Таймагамбетов Жакен Кожахметович – доктор исторических наук, профессор, академик НАН РК, Национальный музей РК (Казахстан)

Ответственный редактор:
Каипбаева Айнагуль Толганбаевна
Научный редактор:
Козыбаева Махаббат Маликовна
Редактор:
Кубеев Рустем Джаулыбайулы
Ответственный секретарь:
Конкабаева Арайлым Нурболатовна
Технический секретарь:
Хумарзах Алтынбек

Editor-In-Chief:
Kabuldinov Ziabek Ermukhanovich

Members of editorial board:

Abashin Sergei Nikolaevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, European University at St. Petersburg (Russia)

Abdyrakhmanov Tolobek Abylovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Rector of I. Arabaev Kyrgyz State University (Kyrgyzstan)

Alimbay Nursan – Candidate of Historical Sciences, Professor, Director of the Central State Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Abusseitova Meruert Khuatovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of the Republican Center for the Study of Historical Materials at R.B. Suleimenov Institute of Oriental Studies (Kazakhstan)

Abil Yerkin Amanzholovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Ayagan Burkitbai Gelmanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Deputy Director of the Institute of History of the State CS MES RK (Kazakhstan)

Golden Kathie Stromile – PhD, Mississippi Valley State University (USA)

Ismagulov Orazak Ismagulovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Corresponding Member of Bologna Academy of Sciences, winner of Ch.Ch. Valikhanov Award, Honored Worker of Science and Technology, Professor of L.N. Gumilyov University (Kazakhstan)

Karibayev Bereket Bakhytzhanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Head of the Department of History of Kazakhstan, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Kozhamzharova Daria Perneshovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the NAS of the Republic of Kazakhstan, rector of the M. Auezov South Kazakhstan University (Kazakhstan)

Kozhirova Svetlana Bassievna – Doctor of Political Science, Professor, Co-Director of the Center for the Study of China and Central Asia of Fudan University and the International Scientific Complex of the National Company "Astana", Head of the Center for Chinese and Asian Studies (Kazakhstan)

Kozodoi Viktor Ivanovich – Doctor of Historical Sciences, Professor (Russia)

Kokebayeva Gulzhaukhar Kakenovna – Doctor of Historical Sciences, Professor, chief researcher at Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology CS MES RK (Kazakhstan)

Kumekov Bolat Eshmukhambetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Director of the International Institute of Kipchak Studies of the Al-Farabi Kazakh National University, Professor at L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Matyzhanov Kenzhekhan Slyamzhanovich – Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of the NAS RK, Director of M. Auezov Institute of Literature and Art (Kazakhstan)

Morrison Alexander – PhD, Professor, University of Oxford (UK)

Murtazayeva Rakhborkhon Khamidovna – doctor of Historical Sciences, Professor at the Department of «History of Uzbekistan» of Mirzo Ulugbek National University of Uzbekistan. (Uzbekistan)

Panto Dmitri – PhD, researcher at the Museum of the Second World War in Gdansk (Poland)

Rimantas Želvys – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vilnius Pedagogical University (Lithuania)

Samashev Zainolla Samashevich – archaeologist, Doctor of Historical Sciences, Professor, Corresponding Member of German Archaeological Institute. A. Marghulan Institute of Archeology CS MES RK (Kazakhstan)

Sailan Bolat Sanabayevich – Doctor of Historical Sciences, Al-Farabi Kazakh National University (Kazakhstan)

Sydykov Erlan Battashevich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, Rector of L.N. Gumilyov Eurasian National University (Kazakhstan)

Taimagambetov Zhaken Kozhakhmetovich – Doctor of Historical Sciences, Professor, Academician of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, National Museum of the Republic of Kazakhstan (Kazakhstan)

Executive Editor:
Kaipbayeva Ainagul Tolganbayevna
Scientific Editor:
Kozybayeva Makhabbat Malikovna
Editor:
Kubeyev Rustem Dzhaulybayevich
Executive Secretary
Konkabayeva Arailym Nurbolatovna
Technical secretary:
Khumarzakh Altynbek

https://doi.org/10.51943/2710-3994_2022_30_2_201-208

IRSTI 03.20.00

THE FAMINE OF 1921-1922 IN NORTH KAZAKHSTAN: UNSTUDIED PAGES

M.M. Kozybayeva *
Nur-Sultan branch of the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology.
Nur-Sultan, Kazakhstan.

* Corresponding author
E-mail: koz.mahabbat_85@mail.ru (Kozybayeva)

Annotation. The article is devoted to the unknown pages of the struggle against hunger in Northern Kazakhstan in 1921-1922 on the example of Akmola and Kostanay provinces. In the article, the author reveals the causes and consequences of the famine of 1921-1922 in Northern Kazakhstan. Here, in comparison with other affected regions, there was a big problem in the issue of food supply due to the large number of livestock deaths and several lean years. The causes of famine in Kazakhstan were the crop failure of 1921, caused by drought and locusts, lack of grain and excessive pumping of it in 1920, as well as the civil war on its territory in 1918-1920. All these reasons and the death of cattle from jute in 1920-1921 led to the utter devastation of agriculture in the republic. The famine in the Kazakh steppe was aggravated as a result of the Bolshevik government policy, when the so-called surplus agricultural products were selected and exported by food detachments, as well as due to radical changes in the economic structure and a reduction in the number of livestock among the Kazakh population. The article analyzes the demographic losses of the region, as well as studies the work of provincial commissions and public international organizations to combat hunger and its consequences.

Key words: civil war, war communism, surplus appropriation, famine, drought, jute, Bolsheviks, famine relief commissions, charitable organizations.

МРНТИ 03.20.00

ГОЛОД 1921-1922 ГОДОВ В СЕВЕРНОМ КАЗАХСТАНЕ: НЕИЗУЧЕННЫЕ СТРАНИЦЫ

М.М. Козыбаева*
Филиал Института истории и этнологии им. Ч.Ч. Валиханова в г. Нур-Султан.
Казахстан, Нур-Султан.

*Автор-корреспондент
E-mail: koz.mahabbat_85@mail.ru (Kozybayeva)

Аннотация. Статья посвящена неизвестным страницам борьбы с голодом в Северном Казахстане в 1921-1922 гг. на примере Акмолинской и Кустанайской губерний. В статье автор раскрывает причины и последствия голода 1921-1922 гг. в Северном Казахстане. Здесь по сравнению с другими пострадавшими регионами была большая проблема в вопросе обеспечения продовольствием из-за большого падежа скота и нескольких неурожайных лет. Причинами голода в Казахстане был неурожай 1921 года, вызванный засухой и саранчой, недородом хлеба и чрезмерной выкачкой его в 1920 году, а также гражданская война на его территории в 1918–1920 гг. Все перечисленные причины и гибель скота от джута в 1920-1921 г. привели к полнейшей разрухе сельского хозяйства республики. Голод в казахской степи усугублялся в результате проводственной политики большевиков, когда так называемые излишков сельхозпродукции отбирались и вывозились продовольственными отрядами, а также в связи с коренными

изменениями в хозяйственном укладе и сокращением поголовья скота у казахского населения. В статье анализируются демографические потери региона, а также изучается работа губернских комиссий и общественных международных организаций по борьбе с голодом и его последствиями.

Ключевые слова: гражданская война, военный коммунизм, продразверстка, голод, засуха, джут, большевики, комиссии помощи голодающим, благотворительные организации.

ҒТАМР 03.20.00

СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 1921-1922 ЖЫЛДАРДАҒЫ АШТЫҚ: ЗЕРТТЕЛМЕГЕН БЕТТЕР

М.М. Қозыбаева*
Нұр-Сұлтан қаласындағы Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты филиалы.
Қазақстан, Нұр-Сұлтан.

*Автор-корреспондент
E-mail: koz.mahabbat_85@mail.ru (Қозыбаева)

Аңдатпа. Мақала Ақмола және Қостанай губернияларының мысалында 1921-1922 жылдары Солтүстік Қазақстандағы ашаршылыққа қарсы күрестің белгісіз беттеріне арналған. Мақалада автор Солтүстік Қазақстандағы 1921-1922 жылдардағы ашаршылықтың себептері мен салдарын ашады. Бұл өңірде басқа зардап шеккен аймақтармен салыстырғанда малдың көп қырылуына және бірнеше жыл бойы егіннің аздығына байланысты азық-түлікпен қамтамасыз ету мәселесінде үлкен проблема болды. Қазақстандағы ашаршылықтың себептері құрғақшылық пен шегірткеден, нанның жетіспеушілігінен және 1920 жылы оның шамадан тыс сорылуынан туындаған 1921 жылғы егіннің болмауы, сондай-ақ 1918-1920 жылдардағы оның аумағындағы азаматтық соғыс болды. Қазақ даласындағы ашаршылық большевиктердің жүргізген саясатының нәтижесінде, ауыл шаруашылығы өнімдерінің артығы деп аталатындар азық-түлік отрядтарымен іріктеліп, әкетіліп жатқан кезде, сондай-ақ қазақ халқының шаруашылық құрылымындағы түбегейлі өзгерістерге және мал басының қысқаруына байланысты шиеленісе түсті. Мақалада аймақтың демографиялық шығындары талданады, аштық және оның салдарымен күресу үшін провинциялық комиссиялар мен қоғамдық Халықаралық ұйымдардың жұмысы зерттеледі.

Түйін сөздер: азаматтық соғыс, соғыс коммунизмі, азық-түлік салғырты, аштық, құрғақшылық, жұт, большевиктер, аштыққа қарсы комиссиялар, қайырымдылық ұйымдары.

Introduction. One of the issues of the history of the Soviet state of the twentieth century, on which the "taboo" persisted for a long time, is the question of the famine of 1921-1922. The main reason that aggravated the crisis of the agricultural sector of the economy of the Soviet Union in the early 1920s. scientists call the economically irrational policy of "war communism" based on violent, non-economic coercion. The question of determining the absolute number of those who starved and died of hunger in the early 1920s is still open, since not all deaths were registered and accounted for, and some of the documents were withdrawn from archival funds. In recent studies of historians, according to the definition of famine victims, a figure is called based on the data of the agricultural censuses of 1920 and 1923: 414 thousand people (or 18.5% of the total Kazakh population), which amounted to a decrease of 19.1% of the total population or 21.5% of the rural population. The relevance of the study is also related to the regional approach. Northern Kazakhstan, which included the Akmola and Kostanay provinces, was a platform for agricultural and industrial development, the country's raw material granary, but it suffered greatly during the famine of the early 1920s, which affected the social and demographic appearance of the region. In addition to the large human losses among the indigenous population, due to the mass resettlement of refugees during the famine, it becomes a multi-ethnic and multicultural region.

Materials and methods. The methodological basis of the research is the principle of historicism, since the object of research was investigated in its evolutionary development and underwent changes during the designated period. When writing a scientific article, general scientific methods (analysis, synthesis, statistical method) and special historical methods (historical-typological, problem-chronological, historical-systematic methods) were used. The multidimensionality and complexity of hunger as an object of research have identified an interdisciplinary approach as one of the approaches. All these areas were united by a single methodological scheme, a single program based on the purpose of the study. Archival materials and periodicals covering hunger relief campaigns played an important role in the study of the topic. The source base was archival materials, mainly represented by clerical documents, as well as statistical materials and periodicals. The theoretical basis of the study was the work of representatives of foreign and domestic historical thought, who made a huge contribution to the study of various aspects of agrarian history.

Discussion. The problem of hunger as a socio-economic and demographic catastrophe was often raised in the scientific literature in the works of both Soviet scientists and Kazakhstani researchers who studied certain aspects of the famine of the early 1920s in Kazakhstan. The first works on the famine of the early 1920s were written by party workers and were of an informational, reference and propaganda nature (Radek, 1921). The book by N.I. Mardarovsky "The Famine in Kyrgyzstan and the fight against non-breeding" (Mardarovsky, 1922) belongs to the same time. In it, the author not only analyzes the causes of the famine of 1921-1922, but also compares it with similar catastrophes that took place in the late XIX – early XX centuries. As a result, he comes to the conclusion that the scale of the famine of the early 1920s was not as large-scale as other disasters, but the main cause of the famine is explained by the devastation caused by the civil war. But for the most part, conscientious historians Polyakov Y.A. (Polyakov 1967, 1975) tried to reduce the causes of the disaster to the backwardness of agriculture, the consequences of war and drought. The food policy of the Soviet state during the Civil War, which resulted in the naturalization of agriculture, was recognized as the only true one. A representative of the white emigration, economist S.N. Prokopovich considered the food policy of the Bolsheviks to be the cause of the famine of 1921, because the famine occurred as a result of the withdrawal of all food supplies in 1920 (Prokopovich, 1952). In the works of Kazakh scientists M.K. Kozybayev (Kozybayev, 1992, 2006), T.O. Omarbekov (Omarbekov, 1997), J.B. Abylkhozhin (Abylkhozhin, 1991, 1997), K.S. Aldazhumanov (Aldazhumanov, 1992) raised the problems of the influence of Soviet power on the transformation of traditional economy and socio-economic processes in the Kazakh steppe. The works of researchers A.N. Alekseenko (Alekseenko, 1993), M.K. Assylbekov, A.B. Galiev (Assylbekov, Galiev, 1991), B.A. Musaeyv (Musayev, 2005) and others are devoted to the study of demographic processes during the famine of the early 1920s. The works of foreign scientists R. Conquest (1986), M.B. Olkot (1981) and others are devoted to the specifics of the famine of 1921-1922 in Kazakhstan. In general, the general trends of domestic and foreign historiography show that the cause-and-effect relationships and the consequences of this large-scale catastrophe still remain a little-explored scientific problem.

The results of the study. One of the direct consequences of the civil war was the famine of the beginning of 1921-1922 . After coming to power by armed means in 1917, the Bolsheviks began to use force and command-administrative methods of governing the country, including Kazakhstan. Against the background of armed confrontation with political opponents, they carried out the nationalization of industrial enterprises, as well as prodrazverstka. The situation worsened with the intensification of forced charges from the population of food, clothing, as well as the organization of gratuitous labor. These measures were perceived by the population as robbery and caused an increase in discontent, which turned into armed demonstrations. Given that there was little bread in Kazakhstan, great emphasis was placed on the confiscation of livestock from the local population. All this led to the fact that in 1921-1922, in conditions of drought and crop failure, famine unfolded on the territory of the Volga region and Kazakhstan. Along with the affected areas of Kazakhstan, the famine swept thirty-five provinces, the Samara, Saratov provinces, the Volga region, Southern Ukraine, Crimea, Bashkiria, partly the Urals and Western Siberia were severely affected. The famine was aggravated by the devastation and anarchy during the civil war, which prevented a quick solution to problems.

In the reports of representatives of the Central Committee of Pomgol at the Central Executive Committee, it was noted that the causes of famine in the Kazakh ASSR were the crop failure of 1921 caused by drought and locusts, lack of grain and excessive pumping of it in 1920, as well as the civil war on its territory in 1918-1920. All these reasons and the death of cattle from jute in 1920-1921 led to the utter devastation of agriculture in the republic.

In the summer of 1921, a significant part of Kazakhstan was hit by a drought, which was preceded by a strong jute. It led to the death of up to 80% of livestock. In November 1921, the number of hungry people amounted to 1 million 508 thousand people, which was 1/3 of the population of the republic; by March 1922, this number reached more than 2 million 300 thousand people. By the decree of the Central Executive Committee in the summer of 1921, the provinces of Ural, Orenburg, Aktobe, Bokeevskaya, Kustanai were included in the number of starving districts. About 1 million people died from the famine of 1921-1922 in Kazakhstan (Alekseenko, 1993: 52).

In the north-western regions of Kazakhstan, famine became possible not only as a result of a natural disaster, but also as a result of the withdrawal of agricultural surplus by food detachments. The report of the Kostanay executive Committee noted that "the mood of the population of the county, especially recently, has changed dramatically for the worse on the basis of the unfolding" (Chernysh, 1195: 14). The authorities acted very cruelly: "We will mercilessly eliminate anyone who interferes with the work on the implementation of the prodrawing." In 1920 in the instructions of the Central Committee of the RCP (b), lowered to the places from above, it was explained that "the opening given to the parish is already in itself a definition of surplus." That is, the layout indicated the amount of products that should be withdrawn from the peasant. Often bread was taken from the poor. So, in the productive Semipalatinsk and Akmola provinces, food detachments seized up to 80% of all surpluses, more than 4 million pounds of bread and 24.5 thousand pounds of butter were collected under the food tax. The seized products (grain, butter, meat) they went to the proletarian centers of the country: Moscow, Petrograd, Samara, Kazan, Saratov. In particular, when studying the correspondence of V.I. Lenin with the Commissioner for Grain Procurements in Pavlodar, T.M. Ponomarenko, we draw attention to the fact that in 1921-1922. Pavlodar served as the main transshipment base for the uninterrupted shipment of bread by rail to Moscow and Petrograd on the personal instructions of the leader. At the same time, only 60 to 100 wagons of bread were sent daily to Moscow, the distribution of bread to the local, also starving population, was strictly prohibited (Nurbaev, 1998: 11).

For the first time in the Kostanay province, famine was clearly identified in July 1921, when the almost complete destruction of crops became obvious. At the same time, an unorganized mass migration of starving people from other regions of the country, especially from the Volga region, began: "Whole caravans of migrating peasants clearly indicated how much the famine affected the population. The peasant is usually a bit heavy on the rise, and only an unprecedented natural disaster forced him to turn away from his usual places and go, not knowing exactly where, in search of bread." The mass of immigrants from Russia went to the Kostanay province, but, finding the same hunger here, they followed further east, to the Akmola and Semipalatinsk provinces. Many migrants were unable to follow further and settled here, increasing the army of the hungry.

Grave graves were marked by the famine and cholera epidemic that broke out in July 1921. Thousands of people were taken to the grave, and the route was marked by graves. With the onset of autumn, famine was immediately sharply marked among the local population. The new harvest was only enough for a month, and the center did not have the opportunity to quickly organize assistance. The report of the Kostanay Provincial Commission for Famine Relief indicated that "within two to three months, the population fell into an unprecedented plight. For lack of bread, many turn to all kinds of surrogates, destroying livestock along the way: workers, dairy and young. Not only the cattle themselves are eaten, but also their skins. They begin to feed on cats, dogs, carrion and bones of fallen animals. The mass of animals was destroyed in the shortest possible time" (CSA RK, 20: 1-2). The size of the famine is evidenced by the following figures: as of November 1921, a total of 192,340 people were starving in the district, 7436 of them in the city. By January 15, 1922, the number of hungry reached 283,749 people. Every month the number of hungry people grew by 25% (SAKR, 112:53).

If the famine had a strong impact on the entire population of the Kostanay province, then it especially hurt the children. The number of street children who lost their parents during the hungry months of 1921-1922 reached enormous proportions. And only a small part of them could be placed in open gubono orphanages. The total number of children in the province during this time was 5800 people . It was possible to evacuate only 2235 people, of which 1835 people. in an organized way to Poltava and Semipalatinsk and 400 people to various other localities (CSARK, 20: 5).

The fight against hunger has become a serious test for the new Government. If on July 21, 1921, the Central Commission for Combating Hunger was established under the VTSIK and Kalinin was elected its chairman, then in Kazakhstan this commission was headed by S. Mendeshev. Special commissions to assist local participants in the hunger strike began to be formed only in August 1921, although we remember that the "famine was clearly identified" already in July. The authorities organized public catering for the hungry through canteens and food outlets where hot food could be obtained. It was noted that it was difficult to do this in the steppe regions, so there the distribution of food rations was carried out in a "dry form". In total, 1,301 pitposts and canteens with a capacity of 213,289 people per day were organized in the provinces of the KSSR. Food for canteens and rations was collected in different ways: it was the collection of intra-provincial taxes, the percentage of deductions from workers' and employees' rations, donations.

The Kostanay provincial Commission for famine relief was organized only on August 30, 1921, at a time when hunger was already felt acutely and, thus, the campaign to combat hunger was significantly late. Assistance was provided mainly through canteens, which were hastily built, both in the city and in the districts. If by February 1, 1922 only 20 canteens were functioning, then in May this number increased to 57. In fact, 15244 children and adults were fed in them (CSARK, 20: 5). On December 15, 1921 There were 8 district, 75 volost and 363 village and aul commissions in the Kostanay province, however, despite all efforts, the assistance provided lagged far behind the actual need for it (Kostanay-Kostanay, 2012: 345). The higher authorities tried to "tie" the starving Kostanay province to the more prosperous Kokchetav and Atbasar counties of the Akmola region. But we managed to get only 1800 pounds of grain from the chefs, which was sent to Turgay. Only by the summer of 1922, 18 wagons of millet and wheat arrived from the Semipalatinsk region. As stated by Pomgol, "the assistance of the tied provinces was so insignificant that it barely justified the expenses that were made to receive this assistance" (SAKR, 63:15).

The Akmola Provincial Emergency Commission for Famine Relief was also established in August 1921 in Petropavlovsk. The commission first collected voluntary donations, but then, when the number of starving people in the Petropavlovsk district alone reached 150 thousand people, taxes were established in favor of starving people from various commercial and industrial enterprises, circuses; deductions of workers and employees from their earnings were carried out, as well as during commodity exchange operations; flour collection was collected when grinding grain; special "Weeks of food collection." The work of the gubchekapomgol included the departments of the gub executive committee: the health department monitored the sanitary conditions of the nutritional points, and the food committee conducted the delivery and distribution of products, the social security department was in charge of the economic part of the assistance.

In Petropavlovsk, 5 canteens were organized, which in 10 months (until July 1, 1922) released 590 thousand free lunches, of which 309 thousand were for children. However, open canteens and feeding stations worked with great interruptions due to the lack of bread and other products, lunches were very scarce. Orphanages, hospitals, and sobes homes received almost no food at all, and their inhabitants died a slow death (Mir Truda, 1922, 48: 1). With the growth of donations and taxes, the situation began to improve. Gubchekapomgol for 10 months of its work (since August 23, 1921 on July 1, 1922) collected 42664 pounds of bread, 10872 pounds of meat and fish, 166 pounds of butter, 3529 pounds of vegetables and other products, 1240 cattle for the hungry. Additional funds were brought by the seizure of church valuables in 1922, carried out to help the starving of Akmola province, gave: gold – 76 gold pieces, gold coins – 76 rubles, silver – 27 pounds 33 pounds.

In the fight against hunger, the country needed the support of foreign states. The newspaper "Step`" for July 4, 1922 wrote: "Hunger and the terrible consequences caused by it, which reached cannibalism

before our eyes, found a sympathetic response in many civilized countries of the West." The article reported on the activities of charitable organizations whose purpose was "to feed the starving, not to let him die of starvation and support his existence until the new harvest, to give the worker the tools of production in his hands, to help restore the destroyed economy of the entire RSFSR" (Step`, 1922, 65: 3). The International Organization for Famine Relief in Russia has launched its work. Its activity was based on the principle of renting destroyed factories and factories in Moscow, Ufa, Chelyabinsk, supplying them with production tools and machines at their own expense, as well as attracting starving workers and peasants to these factories as labor. There is also a lot of information in the archival reports about ARA, an American charitable organization engaged in the delivery of food to hungry areas in the province up to 1923.

Although assistance to the hungry was provided, it was clearly insufficient in the conditions of a new crop failure. In the Kostanay newspapers of that time about the famine relief in October 1922, it was noted: "Raipomgol had 10 heads of cattle, which were distributed to the families of Red Army soldiers, the poorest peasants and Kyrgyz. A third of the Kyrgyz population of Adamovsky district is starving and will starve, as they had no crops and have no livestock. The situation is difficult" (Stepnaya zarya, 1922, 67:2]. One of the ways to help the starving population was to relocate them to more prosperous areas, which, despite all the efforts of the Gubpomgolod, it was almost impossible to do. Thousands of starving people from other provinces (according to incomplete information – 7,500 people) remained in Kostanay, villages and auls of the province. Gubevac sent only 867 refugees, gubono evacuated 1,835 children from orphanages (Kozybayeva, 2014: 165).

All public organizations and work collectives actively collected funds to help the starving population. So, the editor Berkovsky reported that "the office of the Kostanay newspaper "Steppe" received for the starving from the non-party Kirghiz of the Kenaral volost of the Kostanay province: 4 gold rings, 2 silver, silver money for 4 rubles. 10 kopecks, from T. Shcherba – 1 St. George's cross of the 4th degree and a silver medal of the 4th degree" (Step`, 1922, 66: 3). The authorities also used other sources of income: nationalized property and funds of churches and "kulaks" and so on.

The Resolution of the Central Committee of the RCP (b) signed by V. Molotov and A. Bubnov, published in the Bulletin of the Kustanai Committee of the RCP (b) for November 25, 1922 stated that "the fight against hunger is turning into a fight against the consequences of hunger," and therefore, "the slogans are now: the fight for the peasant horse, for the plow, for seeds, the fight against child homelessness, prostitution, unemployment...". According to the authorities, even by 1923, "the consequences of hunger have not yet been eliminated: the hungry mass, as well as the peasants who arrived from Ukraine, are still exploiting the poor Kyrgyz population" (Byulletin`, 1922, 65:3).

The report of the Kustanai gubkom "On the economic situation of the province", published in the Izvestia Gubkom in November 1922, stated: "Economically, our province continues to feel the pressure of all the consequences of the previous crop failure and famine. The population of the province decreased by 29% compared to 1920. The area of arable land decreased by 69-72% compared to 1919. The number of farms decreased by 26 percent. Loss of livestock: horses – 73%, working cattle: oxen and camels – 58%, cows – 50%, young animals – 69% and sheep – 65%. This disaster," the sponge concluded, "weakens us for many years" (Izvestiya, 1922, 139:13).

The effects of the famine were long-lasting. The Akmola County Commission for Famine Relief in Akmolinsk carried out its work in 1924, providing assistance to starving peasants who arrived from the southern regions. In 1924, according to the commission, the number of starving immigrants reached 12 thousand people who came in a crowd and asked for help (SAN, 4:1). According to the results of the commission meeting of April 1, 1924 it was decided to urgently start examining the hungry people who live in the city, to identify the facts of hunger, to issue documents for which they will receive food and for which benefits will be issued, to attach all the hungry people of the county to their relatives and well-to-do bais (SAN, 4: 2). In May 1924, at a general meeting, the residents of Akmolinsk expressed a desire to take a group of starving people and distribute them among the well-to-do citizens of the city, determining both able-bodied and disabled (old people, children) for their dependents, and monthly deduct part of their earnings in favor of the hungry (SAN, 4:2).

In general, the work to combat the consequences of hunger continued for a long time. Often the

local authorities raised the population for a "Week of Famine relief", a "Week of Breadcrumbs", organized feeding stations, cholera barracks. Numerous taxes and donations were carried out voluntarily and forcibly. In this regard, priests, former merchants, that is, the category of disenfranchised, received particularly biased attention from the authorities.

The famine in Northern Kazakhstan in 1921-1922 was a great socio-economic and demographic catastrophe and had great consequences that have not yet been fully studied. Archival documents covering the extent of hunger and campaigns to help the hungry in these years have played an important role in the study of this topic. The general trends of domestic and foreign historiography show that the policy of the conscientious authorities to combat hunger and its consequences has been studied unevenly, so the scale of this catastrophe still remains a little-studied scientific problem.

Acknowledgments. *The article was prepared within the framework of the project AR09259227 "Famine in Kazakhstan in 1921-1922 and its consequences (based on new archival and written sources)" with financial support from the Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan.*

Information about the authors:

Makhabbat Kozybayeva – PhD Doctor, Nur-Sultan branch of the Ch.Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology. E-mail: koz.mahabbat_85@mail.ru

REFERENCES:

Abylkhozhin Zh.B. Ocherki sotsial'no-ekonomicheskoy istorii Kazakhstana XX vek. [Essays on the socio-economic history of Kazakhstan XX century]. – Almaty, 1997. – 360 s. [In Russian].

Abylkhozhin Zh.B. Traditsionnaya struktura Kazakhstana: Sotsial'no-ekonomicheskiye aspekty funktsionirovaniya i transformatsii, 1920-1930 gg. [The traditional structure of Kazakhstan: Socio-economic aspects of functioning and transformation, 1920-1930.] – Alma-Ata: Ġylym, 1991. – 240 s. [In Russian].

Alekseenko A.N. Naseleniye Kazakhstana. 1920-1990 gg. [Population of Kazakhstan. 1920-1990]. – Almaty: Ġylym, 1993. – 126 s. [In Russian].

Assylbekov M.K., Galiyev A.B. Sotsial'no-demograficheskiye protsessy v Kazakhstane (1917–1980 gg.) [Socio-demographic processes in Kazakhstan (1917-1980)]. – Almaty, 1991. – 288 s. [In Russian].

Byulleten' Kustanayskogo komiteta RKP (b). [Bulletin of the Kustanai Committee of the RCP (b)] – Kustanay, 1922, 25 noyabrya, № 65. [In Russian].

Central State Archive of the Republic of Kazakhstan (CSARK). F. 1215. In. 1. C. 20. [In Russian].

Chernysh P.M. Ocherkiistorii Kostanayskoy oblasti [Essays on the history of Kostanay region]. – Kustanay: Pechatnyi dvor, 1995. – 180 s. [In Russian].

Conquest R. The Harvest of Sorrow: Soviet Collectivization and the Terror Famine. – Edmonton: The University of Alberta Press in Association with the Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1986. [In English].

Izvestiya Kustanayskogo gubernskogo komiteta RKP(b) [News of the Kostanay Provincial Committee of the RCP (b)]. – Kustanay, 1922. – № 139. [In Russian].

Kozybayev M.K., Abylkhozhin Zh.B., Aldazhumanov K.S. Kollektivizatsiya v Kazakhstane: tragediya krest'yanstva [Collectivization in Kazakhstan: the tragedy of the peasantry]. – Alma-Ata, 1992. – 35 s. [In Russian].

Kozybayev M.K. Problemy metodologii, istoriografii i istochnikovedeniya istorii Kazakhstana [Problems of methodology, historiography and source study of the history of Kazakhstan]. – Alma-Ata, 2006. – 272 s. [In Russian].

Kozybayeva M.M. Vliyaniye goloda 1921–1922 godov na povsednevnuyu zhizn' gorodskogo naseleniya Severnogo Kazakhstana [The influence of the famine of 1921–1922 on the daily life of the urban population of Northern Kazakhstan] // Vestnik Karagandinskogo universiteta. Seriya «Istoriya. Filosofiya». 2014. №3 (75). S. 162-167.

Kustanai-Kostanay. Ocherki istorii. S drevneyshikh vremen do 1936 goda. [Kustanai-Kostanay. History essays. From ancient times to 1936.] – Kostanay: Kostanaypoligrafiya, 2012. – 608 s.

Mardarovskiy N.I. Golod v Kirgizii i bor'ba s nedorodami. [Famine in Kyrgyzstan and the fight against crop failures] – Orenburg: Tipolitografiya, 1922. – 29 s. [In Russian].

Musayev B.A. Golod v pervoy polovine 20-kh godov XX veka v Kazakhstane: Istoricheskiy, sotsial'no-politicheskiy analiz [Famine in the first half of the 20s of the XX century in Kazakhstan: Historical, socio-political analysis]: Avtoref. dis. ... kand. ist. nauk. – Ural'sk, 2005. – 30 s. [In Russian].

Nurbayev K.Z. Istoriya goroda Pavlodara (1917–1940 gg.) [History of the city of Pavlodar (1917–1940)]: avtoref. dis.... kand. istor. nauk – Almaty, 1998. – 26 s. [In Russian].

Olkott M.B. Protsess kollektivizatsii v Kazakhstane [The process of collectivization in Kazakhstan]. // «Russkoye revyu». – 1981. – № 40, aprel'. [In Russian].

Omarbekov T. 20-30 zhyldardaġy Qazaqstan qasнretн. [The tragedy of Kazakhstan in 20-30 years]. – Almaty: Sanat, 1997. – 320 b. [In Kazakh].

Polyakov Y.A. Perekhod k NEPu i sovetskoye krest'yanstvo [The transition to the NEP and the Soviet peasantry]. – M.: Nauka, 1967. – 519 s. [In Russian].

Polyakov Y.A. 1921-y: pobeda nad golodom [1921: victory over hunger]. – M., Politizdat, 1975. – 112 s. [In Russian].

Prokopovich S.N. Narodnoye khozyaystvo SSSR [The national economy of the USSR]. Monografiya: T. 1-2. – T. 1. – N'yu-York: Izdatel'stvo imeni Chekhova, 1952. – 397 s. [In Russian].

Radek K.B. Golod v Rossii i kapitalisticheskiy mir [Famine in Russia and the capitalist world]. – M., 1921. – 12 s. [In Russian].

State Archive of Kostanay region (SAKR). F. 24. In. 1. C.112. [In Russian].

SAKR. F. P–72. In. 1. C. 63. [In Russian].

State Archive of Nur-Sultan (SAN). F. 112. In. 1. C. 4 [In Russian].

Step’ [Steppe]. – Kustanay. – 1922. – № 62. [In Russian].

Step’ [Steppe]. – Kustanay. – 1922. – № 65. [In Russian].

Stepnaya zarya [Steppe dawn]. – Kustanay, 1922. – № 67 [In Russian].

Mir truda [World of work]. – Petropavlovsk. – 1922. – № 48 [In Russian].

https://doi.org/10.51943/2710-3994_2022_30_2_249-252

ҒТАМР 03.23.55

СЫН-ПІКІР

Нәбижан Мұқаметханұлы. «Халықаралық феномен: қазақ халқының бөлінуі мен тұтастану үдерісі» кітабына /Ред.: ҚР ҰҒА академигі Х.М. Әбжанов, тарих ғылымдарының докторы А.И. Құдайбергенова. – Алматы: «Қазақ университеті», 2021. – 250 б.

К.Н. Балтабаева*
Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті. Қазақстан, Алматы.

*Автор-корреспондент
E-mail: kulgazira_777@mail.ru (Балтабаева)

Рецензия «Отандастар қоры» коммерциялық емес Акционерлік қоғамының «Қазақтардың Қазақстанмен шекаралас мемлекеттердің аумақтарын қоныстану тарихын зерделеу» жобасын іске асыру шеңберінде әзірленді.

Нәбижан Мұқаметханұлын Қазақстандағы, Қытайдағы, тіптен әлемдегі қазақ диаспорасына таныстырудың қажеті жоқ, тек ғылымға енді ғана келген, тарихқа жаңадан ден қойып жүрен жас зерттеушілер болмаса. Автор әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің педагогикалық қызметін атқара жүріп, Қазақстан Республикасының 30 жылдығына арнап жазған «Халықаралық феномен: қазақ халқының бөлінуі мен тұтастану үдерісі» атты іргелі монографиясын жариялады. Мұнда ескеретін жайт, бұл еңбек мемлекет қаржыландыратын қандай да бір міндеттелген ғылыми жоба аясында орындалған жұмыс емес, автор өзінің жүрек қалауымен көп жылғы зерттеуінің түжырымдамасы іспеттес құнды дүние. Одан біз автордың кәсіби тарихшы, қытайтанушы және саясаттанушы ғалым екенін аңғарамыз.

Аталмыш монография бес тараудан құралған. Онда XVIII ғасырдың екінші жартысынан бастап XX ғасырдың екінші жартысына дейінгі аралықта, қазақ диаспорасының қалыптасуына ықпал еткен негізгі оқиғаларды халықаралық қатынастардағы күрделі өзгерістерге байланыстырып пайымдайды. Зеттеуші бұл тақырып аясындағы өзіне дейінгі ғалымдардың тарихнамасын барынша оқып саралай отырып оң бағасын берген (9-13 бб.). Қазақстандағы Қытай, Моңғолия және Ираннан келген тарихшы, лингвист шығыстанушы қандас (репатрианттардың) ғалымдардың ғылыми еңбектерінің құндылығын жоғары бағалайды. Ал дереккөздерге тоқталғанда, естелік жанрындағы дерек материалдары ретінде пайдалану барысында, оларды басқада тарихи жазба құжаттармен салыстырып қолданудың қажеттілігін нақты мысалдармен атап көрсетеді. Сондай-ақ «...мемуарлық еңбек жазушылардың тарихқа да, жас ұрпаққа да, өзіне де жауапкершілікпен қарап, көздері көрген, басынан кешкен шындықты ғана жазып қалдырғаны абзал болар еді» (15 б.), - деп ескертеді.

Монографияның «Қазақ халқының бөліну үдерісі» деп аталатын бірінші тарауында, халқымыздың бөліну үдерісінің - еліміздің тағдырын басқа мемлекеттер шешуімен байланыстырып түсіндіреді. Оның себептерін Орталық Азиядағы халықаралық қатынастардағы өзгерістер негізінде қарастырады. XVIII ғасырдың 30-жылдары қазақ қоғамының саяси өміріне Ресейдің отарлық саяси факторының қосылғанын (21 б.), ал 50-жылдары «Шығыс бүйірден Цин империясының қысқан жағдайының қалыптасқанын» (25 б.) атап көрсетіп, қазақ даласының екі империяның таласына түскенін түсіндіреді.

Жұмыстың «Қазақтардың Қытай мемлекеті құрамында қалуы» атты параграфында, қазақтардың Алтай, Тарбағатайдағы және Іледегі атажұртына қалай көшіп барғаны және Цин империясының құрамында қалай қалып қойғаны тарихи құжаттар негізінде талданып көрсетіледі.

Автор Ресей мен қытайлық Цин империясы кезіндегі екі елдің әлеуметтік даму деңгейіндегі айырмашылық мәселесіне талдау жасайды. «Ол кезде патшалық Ресейде капиталистік өндірістің дами бастауына байланысты, оларға шикізат көздері және одан өндірілген өнімдері саудалайтын нарық қажет болды. Сондықтан олар экспанциялық бағытта – Қазақстан, Орталық Азия, одан әрі Үнді мұхитына бет алды. Бұл мақсатын іске асыру үшін орыс үкіметі әскериленген қоғамдық күшті, яғни баукеспе казактарды алға салып пайдалану саясатын қолданды», - дейді.

Ал Цин империясы ертеректе Жоңғар хандығының бақылауында болған қазақ жерлеріне саяси бақылау орнатуды көздеді. Сондықтан олар қазақтардың шығыстағы атажұртына қайта көшіп баруын шектеу саясатын қолданды. Алайда екі ел арасында саяси және экономикалық сауда байланыстарының өрістеуіне байланысты қазақтар шығысқа қарай жылжып көшіп отырды. Тіпті Цин империясының шекара қарауылдарынан өтіп барып қоныстанды. Сонымен Ресей отарындағы қазақтар және Цин империясына тәуелді қазақтар құбылысы қалыптасты. Қытай мен Ресей өздерінің қазақ даласындағы мемлекеттік шекарасын анықтап алу керек болды.

1864 жылдың 7 қазан күні Қытай мен Ресей өкілдері Шәуешек қаласында «Қытай-Ресей батыс-солтүстік шекараны делимитациялау келісіміне» қол койды. Аталмыш Құжат бойынша қазақ жерінің Қытайға тиген бөлігіндегі қазақтар жерімен бірге Қытайға, ал Ресейге тән болған өңірдегі қазақтар түрған жерімен бірге Ресейдің құрамына енді.

Содан кейін қытайлық ресми құжаттарда жаңа түсініктер қолданысқа енді: «Ресей қазақтары», «Ресейге қараған қазақтар» және «Қытай қазақтары», «Қытайға қараған қазақтар» деген жаңа қоғамдық құбылыс (феномен) қалыптасты. Цин империясы провинцияларды әскери-әкімшілік жүйемен басқарған. Іле және Тарбағатай өңірлерінің қазақтары Іле генерал-губернаторының басқаруына қарады, ал Алтай өңірі қазақтарды Улиастай генерал-губернаторының Қобдадағы уәзіріне басқартады. Алайда қазақтардың дәстүрлі қоғамдық басқару формасы сақталды. «Ақалақшы (Болыс), Мыңбасы, Үкіртай, Гун, Тайжи деген сияқты көптеген тең дәрежелі мансап титулдарын тағайындап, солар арқылы қазақтарға үстемдік жүргізді» (36 б.).

«Шет елдегі қазақтардың өмір сүрген қоғамдық ортасы» деп аталған екінші тарауында, қазақтардың Қытай Республикасы (1912–1949 жж.) кезіндегі қоғамдық жағдайы мен тіршілік тәсілдерін ашып көрсетеді. Содан кейін 1949 жылдан бергі Қытай Халық Республикасындағы қоғамдық өзгерістерді және олардың соңғы 70 жыл ішінде қазақ қауымдарының тағдыр-талайы, мәдениетіндегі дамуы мен тоқырауы тарихи түрғыдан пайымдалады.

Қытайдағы қазақтардың жан санының өсуіне Қазақстаннан барған босқындардың үлкен ықпалы болғаны да пайымдалады: 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілістің қатысушылары және олардың отбасы мүшелері; Кеңес үкіметіндегі 1920–30 жылдардағы саяси жағдай, аштық пен саяси қуғын-сүргіннен бойтасалағандар қосылды. Бұл босқындардың келуімен Қытайдағы қазақ қауымының саны артып қана қоймай, олардың сапасы да өзгерді, - дейді. Соның нәтижесінде Қытайда түрып жатқан қазақтар екі түрлі топтан құралады: басым көп бөлігі – кезінде шекара делимитациялаудан бұрын атажұртында барып орныққандар, яғни өздерін байырғы атажұртында отырмыз деп санайтындар; екінші топты құрайтындар - Кеңес Одағы кезінде түрлі себептермен ауып барғандар.

Автор архив құжаттарына сүйене отырып, Қытайдағы қазақтардың өмір сүрген қоғамдық ортасын түжырымдап сипаттайды. Сондай-ақ Моңғолия жеріндегі қазақтар - XIX ғасырдың соңғы жартысында Қытайдың Алтай аймағынан көшіп барған Абақ-керей тайпалары және XX ғасырдың басында Шығыс Қазақстанның Марқакөл мен Зайсан аудандарынан босып барған Наймандардан қауымдасқан. Олардың Моңғол мемлекет құрамына қабылдану барысы ұзаққа созылғанын пайымдайды. Екінші тараудың екі параграфы Моңғолиядағы қазақтардың түрмыс-тіршілігі, қоғамдық ортасы және әлеуметтік дамуына арналған (40 б.). Оларды қазақтардан шыққан бір гун мен 15 үкірдай басқарды. Моңғолиядағы қазақтардың жайылымдық жерлерінің кеңдігі мен өміршең рухы олардың моңғол далаларында сақталып қалуы мен дамуына негіз болды. Ал Моңғол мемлекетінің дербестігі ондағы қазақтардың азаматтық алуына және әлеуметтік саяси істерге қатысуына алғышарт әзірледі деп түжырымдайды автор.

Н. Мұқаметханұлы Қытайдағы қазақ босқындарының күрделі мәселелеріне ерекше мән беріп, оларға «Қазақтардың алыс шетелдерге босып кетуі» деген жеке параграф арнайды.

Автор Алтай аймағы қазақтарының ішкі көшіп-қонуының негізгі бес себептерін анықтайды, яғни олардың шығысқа үдере көшуі және Шэн Шицай губернаторының зұлымдық саясатының салдары, оның Кеңес Одағының қолдауымен жүргізген тағылық саясаты екенін талдап көрсетеді. 1940-шы жылдары Қытайдағы қазақ қауымының саны азайды, өйткені саяси өзгерістерге байланысты және Шыңжандағы қозғалыстарға орай қазақтардың елден шеттеп, тіпті шөл басып, тау асып алыс шетелдерге босып кеткен-ді.

Қытайдың оңтүстік батысынан Кашмирге өтіп барған босқын қазақтарды, 1953 жылы Түркия Республикасы қабылдайды. Автор Түркияның бауырлас халықтың тағдырына көрсеткен көмегін жоғары бағалайды. Түркия елі 3000-ға жуық қазақ босқындарды қабылдаған еді, олардың жан саны өсіп XX ғасырдың 80-ші жылдары 11 690 адамға жетті (60, 62 бб.). Қазақтар жаңа ортада еркіндікке қол жеткізе отырып өздерінің құқықтық және әлеуметтік-экономикалық жағдайын жақсартты. Олардың біршамасы Еуропаға еңбек миграциясы ретінде қоныс аударып Франция, Германия, Ұлыбритания, Норвегия және т.б. елдерде тұрақтады. Еуропадағы қазақтардың жалпы санын, Қазақстан, Қытай, Моңғолия, Иран, Ауғанстаннан барған қазақтарды қосқанда жалпы саны 10 000 адам шамасында деп есептейді. «Бірақ заман өте келе олардың ұрпақтары қазақы болмысынан, ұлттық сана-сезімінен, ұлттық құндылықтардан айырылып бара жатқанын жасыра алмаймыз және ол үдерісті тоқтата да алмаймыз» деп үлкен өкінішпен тұжырым жасайды (63 б.).

III-тарау «Қазақ халқының ортақ ұлттық санасы» деп аталған, бұл бөлімде маңызды пәнаралық мәселелер қамтылған: «Қазақ халқында ұлттық ішкі бірліктің сақталуы», «Қазақы сананың әлеуметтік және рухани әлеуеті», «Қазақтардың ұлттық бауырмалдығы және мәдени байланыстары», «Қазақтардың саяси жатсынуы және этникалық танымы» деген тақырыптарды терең тарқатып сипаттайды.

IV-тарау «Тәуелсіздік және қазақ халқының жаңаша тұтастану үдерісі» деп аталады. Мұнда зерттеуші Қазақстан Республикасы тәуелсіздігінің арқасында қазақ халқының жаңа форматтағы біртұтастану үдерісін пайымдайды. Автордың пайымы бойынша, Қазақстандағы ұлттық бірегейлену үдерісінің дамуы – әлемнің төрт бұрышында жүрген қазақтарда ортақ ұлттық санасының болуына байланысты өрістеген. Шетелдерде өмір сүріп жатқан этникалық қазақтар, «бөтен» саяси мәдениеттің ықпалында ұшыраса да, олардағы қазақы сана-сезім оларды тарихи отаны - Қазақстанға «жұмсақ» оралуына ықпал етеді.

XX ғасырда қазақ халқы негізінен социалистік жүйедегі қоғамда өмір сүрді. Оларды мемлекеттік әкімшілік шекаралар бөліп тұрғанына қарамастан, қоғамдық-гуманитарлық ортадағы уақыт пен кеңістіктегі өздеріне ғана тән қасиеттерін сақтап қалды. Қытай, Моңғолия мен Қазақстан қазақтарының арасындағы халықтық коммуникация жалпы ұлттық сана-сезім мен құндылықтар талғамын сақтауға ықпал етті. Сондықтан да тәуелсіздік жағдайында шетелдердегі қазақтар Отанға оралып, жаңа тарихи дәуірде тұтастануға ойысты деп санайды автор. Сондай-ақ ол бүкіл ұлт болып, ел болып біртұтастанғанда ғана Қазақстан Республикасы тәуелсіздігін қамтамасыз етеді деп тұжырымдайды.

Автор осы көзқарасын дәйектей түсу үшін монографиясының V тарауын «Қандастар және Мәңгілік ел болу» тақырыбына арнапты. Өте орынды. Бұл тарауда қандастардың (репатрианттардың) елдің әлеуметтік-экономикалық және рухани жаңғыруындағы атқарып отырған қызметін нақты мысалдармен айқын көрсеткен. Еліміздің демографиялық әлеуетінің артуына, бизнес кәсіпкерліктің дамуына, мемлекеттік тілдің қолданыс аясының кеңеюіне, отандық ғылым, білім беру саласы мен медицина-денсаулық қорғау істеріне қосқан қомақты үлестері нанымды пайымдаған.

Ғалым осы бір монографиясын жазарда жалпыәлемдік зерттеу әдістерін органикалық түрде қолданған: жүйелі талдау, синтез, дедукция, индукция статистикалық салыстыру және тарихи культурология т.б. Салыстырмалы-сәйкестік және мәселелік-хронологиялық әдістер хронологиясы аясында, алайда ол түрлі өңірлер, елдер мен жағдаяттағы тарихи құбылыстардың жалпылығы мен даралығын анықтауға мүмкіндік берген. Біз бұл жерде тек тарихи ілімнің кеңеюін ғана емес, сонымен бірге жаңа әдістемелік тәсілдерді көріп отырмыз, – қазақ халқының

тарихындағы тағдыршешті мәселелерді көтеру арқылы оның егемен Қазақстан түрғысынан біртұтастығы мен бірегейлік заңдылығы ашылған.

Пәнаралық зерттеу нәтижесін автор «Қорытынды» бөлімінде егжей-тегжейлі пайымдаған. Монографияда «Пайдаланылған деректер тізімі», «Белгілер мен қысқартулар тізімі» берілген. Аңдатпа ағылшын және орыс тілдерінде, мазмұны – үш тілде жазылған.

Автор өзінің монографиясына эпиграф ретінде ұлы Абай Құнанбаевтың сөздерін берген:

«Біріңді қазақ бірің дос,

Көрмесең істің бәрі бос».

Шындығында, Абай өсиеті бүгінгі әрқайсымызға, бүкіл қазақ әлеміне арналған ғой. Өсиетті орындау біздің парызымыз!

Оқырмандардың назарына ұсынып отырған Н. Мұқаметханұлының монографиясында қазақ халқының бірлігі, ұлттық біртұтастығы мен бірегейлену үдерісі сынды аса маңызды тақырыптар зерделенген. Еңбектің ғылыми құндылығы, практикалық маңызы да осында деп санаймыз. Еліміздің мызғымас іргетасы да ұлттық бірлікте.

Президентіміз Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2020 жылдың 6 наурызында № 280 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2020–2030 жылдарға арналған сыртқы саясаты Тұжырымдамасынының адам құқығы, гуманитарлық дипломатия саласында «шетелдегі қазақ қауымы шоғырлы тұратын жерлерде қазақ тілі мен мәдениетін дамытуға, олардың тарихи отанымен байланысын, соның ішінде Дүниежүзі қазақтарының қауымдастығы және «Отандастар» Қоры арқылы қолдау» атап көрсетілген. Сондықтан мемлекетіміздің шетелдердегі этникалық қазақтармен байланысы дами түседі, дәстүрге айналған қандастардың көші-қоны жаңа Қазақстан жағдайында өз жалғасын табады деп сенеміз.

Information about the authors:

K.N. Baltabayeva – Al-Farabi Kazakh National University. Kazakhstan, Almaty. E-mail: kulgazira_777@mail.ru, https://orcid.org/ 0000-0002-6641-5802.

МАЗМҰНЫ

Абдулина А.Т.
ҚАЗАҚСТАННЫҢ НЕГІЗГІ ЭТНОС ӨКІЛДЕРІНІҢ ТІЛДЕРІ МЕН МӘДЕНИЕТТЕРІ ЭТНОСАРАЛЫҚ КЕЛІСІМНІҢ ҚАЗАҚСТАНДЫҚ МОДЕЛІ ПРИЗМАСЫ АРҚЫЛЫ..... 4

Әділбаева А.С., Жақыпова Т.У.
ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЭТНОДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ҮДЕРІСТЕРДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ (XX ғ. 20-30 жж.)..... 18

Акымбек Е.Ш., Мухтарова Г.Р., Железняков Б.А.
МОҢҒОЛ ДӘУІРІНЕ ДЕЙІНГІ ОҢТҮСТІК-ШЫҒЫС ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БУДДИЗМ ТАРИХЫНЫҢ ЕКІ КЕЗЕҢІ ХАҚЫНДА..... 32

Алдажұманов Қ.С., Қыпшақбаев Қ.З.
ҚАЗАҚСТАННЫҢ АДАМ ЖӘНЕ МАТЕРИАЛДЫҚ РЕСУРСТАРЫН КСРО-НЫ ҚОРҒАУҒА ЖҰМЫЛДЫРУ..... 48

Бекназаров Р.А., Кушкарова Г.К., Бақтығали Ж.Б.
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫНДАҒЫ ПОЛЯКТАРДЫҢ ҚУҒЫН-СҮРГІНГЕ ҰШЫРАУ ТАРИХЫ..... 65

Жұмағалиев Д.А., Арынова З.Қ.
ОТАНДЫҚ ТАРИХШЫЛАРДЫҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ АСА МАҢЫЗДЫ ТАРИХИ ТҮЛҒАЛАРДЫ ҚАБЫЛДАУЫ МЕН БАҒАЛАУЫ (ӘЛЕУМЕТТІК ЗЕРТТЕУ НӘТИЖЕЛЕРІ БОЙЫНША)..... 77

Жамбулатов К.А.
БАТЫС ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КЕЙІНГІ САРМАТ МӘДЕНИЕТІНЕ ТӘН ЖЕРЛЕУ ҒҰРПЫ..... 91

Жүсіп Сұлтан-Хан, Қозыбаева М.М.
ӘЛИХАН БӨКЕЙХАН, АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ «ҚАЗАҚ» ГАЗЕТІНІҢ ФЕНОМЕНІ..... 101

Закарья Р.
ЕУРОПАЛЫҚ ЭМИГРАНТТАРҒА ҚАТЫСТЫ КЕҢЕС ҮКІМЕТІНІҢ РЕПРЕССИЯЛЫҚ САЯСАТЫ..... 112

Ибраева А.Ғ., Темирханова А.С., Садықов Т.С.
АКАДЕМИК МАНАШ ҚОЗЫБАЕВ ЖӘНЕ ЭТНОС ТАРИХЫНЫҢ ГЕНЕЗИСТІК МӘСЕЛЕЛЕРІ..... 125

Исаев М.С., Шаметов С.Т., Джаппарова Р.Т.
КЕҢЕСТІК БИЛІКТІҢ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МЕШІТТЕРГЕ ҚАРСЫ САЯСАТЫ (1918-1953 жж.)..... 134

Көмеков Б.Е., Ташқараева Ә.М.
«ШЕЖІРЕ-И-ТАРАКИМЕ» ШЫҒАРМАСЫНДАҒЫ АУЫЗША ТАРИХ ДӘСТҮРІ: ДЕРЕКТЕМЕЛІК ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТӘПСІРЛЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ..... 146

Крупко И.В., Бұрханов Б.Б.
ОТАРЛАУДАН КЕЙІНГІ КЕЗЕҢДЕГІ ҚАЗАҚСТАН ҚОҒАМЫНЫҢ ТАРИХИ ЖАДЫН ЗЕРТТЕУДІҢ ТАРИХНАМАЛЫҚ НАРРАТИВТЕРІ..... 158

Құрманов З.К.
ҚЫРҒЫЗ МЕМЛЕКЕТТІГІНІҢ НЕГІЗГІ САЛУШЫ ӘКЕЛЕРІ ТУРАЛЫ..... 168

Құрманалина Н.Н., Мұхатова О.Х., Қуанбай О.Б.
РЕВОЛЮЦИЯҒА ДЕЙІНГІ ТАРИХНАМАДАҒЫ КЕНЕСАРЫ ҚАСЫМОВ..... 177

Қуанбай О.Б.
ҚАЗАҚ БАТЫРЛАРЫ ТУРАЛЫ МҰРАҒАТТЫҚ ҚҰЖАТТАР
(XVIII – XIX ғ. АЛҒАШҚЫ ЖАРТЫСЫ)..... 187

Қозыбаева М.М.
СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ 1921-1922 ЖЫЛДАРДАҒЫ АШТЫҚ:
ЗЕРТТЕЛМЕГЕН БЕТТЕР..... 201

Раздыков С.З., Досымбетов Н.А.
СЫРДАРИЯ ӨҢІРІ ҚАЗАҚТАРЫНЫҢ СУЛАНДЫРУ ЖҮЙЕСІНІҢ
ЗЕРТТЕЛУ ТАРИХЫ..... 209

Сабденова Г.Е., Байгунаков Д.С.
ЕСІМ ЖӘНЕ ТҮРСЫН ХАНДАР АРАСЫНДАҒЫ ТАЛАС-ТАРТЫСТЫҢ
КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ..... 221

Хайдаров Е.Е.
БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚ КӨТЕРІЛІСТЕРІ (1928-1932 жж.)
(Жәнібек, Шыңғырлау аудандары материалдары негізінде)..... 234

Сын-пікір
Рецензия
Review

К.Н. Балтабаева
НӘБИЖАН МҰҚАМЕТХАНҰЛЫ. ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФЕНОМЕН: ҚАЗАҚ
ХАЛҚЫНЫҢ БӨЛІНУІ МЕН ТҰТАСТАНУ ҮДЕРІСІ.КІТАБЫНА СЫН – ПІКІР..... 249

СОДЕРЖАНИЕ

Абдулина А.Т.
ЯЗЫКИ И КУЛЬТУРЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ОСНОВНЫХ ЭТНОСОВ КАЗАХСТАНА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КАЗАХСТАНСКОЙ МОДЕЛИ МЕЖЭТНИЧЕСКОГО СОГЛАСИЯ..... 4

Адильбаева А.С., Джакипова Т.У.
НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭТНОДЕМОГРАФИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В ВОСТОЧНОМ –КАЗАХСТАНЕ В 20-30-е ГОДЫ XX ВЕКА..... 18

Акымбек Е.Ш., Мухтарова Г.Р., Железняков Б.А.
О ДВУХ ЭТАПАХ ИСТОРИИ БУДДИЗМА В ЮГО-ВОСТОЧНОМ КАЗАХСТАНЕ ДОМОНГОЛЬСКОГО ПЕРИОДА..... 32

Алдажуманов К.С., Кыпшакбаев К.З.
МОБИЛИЗАЦИЯ ЛЮДСКИХ И МАТЕРИАЛЬНЫХ РЕСУРСОВ КАЗАХСТАНА НА ОБОРОНУ СССР..... 48

Бекназаров Р.А., Кушкарова Г.К., Бақтығали Ж.Б.
ИСТОРИЯ РЕПРЕССИИ ПОЛЯКОВ АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ..... 65

Джумагалиев Д.А., Арынова З.К.
ВОСПРИЯТИЕ И ОЦЕНКА ОТЕЧЕСТВЕННЫМИ ИСТОРИКАМИ НАИБОЛЕЕ ЗНАЧИМЫХ В КАЗАХСТАНЕ ИСТОРИЧЕСКИХ ЛИЧНОСТЕЙ (ПО РЕЗУЛЬТАТАМ СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ОПРОСОВ)..... 77

Жамбулатов К.А.
ПОГРЕБАЛЬНЫЙ ОБРЯД ПОЗДНЕСАРМАТСКОЙ КУЛЬТУРЫ ЗАПАДНОГО КАЗАХСТАНА..... 91

Жусип Сұлтан-Хан, Козыбаева М.М.
АЛИХАН БУКЕЙХАН, АХМЕТ БАЙТУРСЫНУЛЫ И ФЕНОМЕН ГАЗЕТЫ «ҚАЗАҚ»..... 101

Закарья Р.
РЕПРЕССИВНАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ ПО ОТНОШЕНИЮ К ЕВРОПЕЙСКИМ ЭМИГРАМТАМ..... 112

Ибраева А.Г., Темирханова А.С., Садыков Т.С.
АКАДЕМИК МАНАШ КОЗЫБАЕВ И ГЕНЕЗИСНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИСТОРИИ ЭТНОСА..... 125

Исаев М.С., Шаметов С.Т., Джаппарова Р.Т.
ПОЛИТИКА СОВЕТСКОЙ ВЛАСТИ ПРОТИВ МЕЧЕТЕЙ В КАЗАХСТАНЕ **(**1918-1953 гг.)..... 134

Кумеков Б.Е., Ташкараева Ә.М.
УСТНАЯ ИСТОРИЧЕСКАЯ ТРАДИЦИЯ В ПРОИЗВЕДЕНИИ «ШЕЖИРЕ-И-ТАРАКИМЕ»: ВОПРОСЫ ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКОГО АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИИ..... 146

Крупко И.В., Бурханов Б.Б.
ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ НАРРАТИВЫ ПОСТКОЛОНИАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ИСТОРИЧЕСКОЙ ПАМЯТИ КАЗАХСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА..... 158

Курманов З.К.
ОБ ОТЦАХ – ОСНОВАТЕЛЯХ КЫРГЫЗСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ..... 168

Курманалина Н.Н., Мухатова О.Х., Куанбай О.Б.
КЕНЕСАРЫ КАСЫМОВ В ДОРЕВОЛЮЦИОННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ..... 177

Куанбай О.Б.
АРХИВНЫЕ МАТЕРИАЛЫ О КАЗАХСКИХ БАТЫРАХ
(XVIII – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА XIX в.)..... 187

Козыбаева М.М.
ГОЛОД 1921-1922 ГОДОВ В СЕВЕРНОМ КАЗАХСТАНЕ: НЕИЗУЧЕННЫЕ
СТРАНИЦЫ..... 201

Раздыков С.З., Досымбетов Н.А.
ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ ИРРИГАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ КАЗАХОВ
СЫРДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ..... 209

Сабденова Г.Е., Байгунаков Д.С.
НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРОТИВОСТОЯНИЯ ЕСИМ ХАНА И ТУРСУН ХАНА
(ПО МАТЕРИАЛАМ ШЕЖИРЕ И УСТНОЙ ИСТОРИИ)..... 221

Хайдаров Е.Е.
НАРОДНЫЕ ВОССТАНИЯ В ЗАПАДНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ (1928-1932 гг.)
(На основе материалов Джанибекского, Чингирлауского районов)..... 234

Рецензия
Сын-пікір
Review

К.Н. Балтабаева
РЕЦЕНЗИЯ НА КНИГУ: НӘБИЖАН МҰҚАМЕТХАНҰЛЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ФЕНОМЕН: ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ БӨЛІНУІ МЕН ТҰТАСТАНУ ҮДЕРІСІ..... 249

CONTENTS

Abdulina A.T.
LANGUAGES AND CULTURES OF REPRESENTATIVES OF THE MAIN ETHNIC GROUPS OF KAZAKHSTAN THROUGH THE PRISM OF THE KAZAKH MODEL OF INTERETHNIC CONSENT..... 4

Adilbaeva A.S., Dzhakipova T.U.
MAIN DEPARTMENTS OF ETHNODEMOGRAPHIC PROCESSES IN EASTERN KAZAKHSTAN REGION FOR 20-30 YEARS OF THE XX CENTURY..... 18

Akymbek Y.Sh., Mukhtarova G.R., Zheleznyakov B.A.
ABOUT TWO STAGES OF THE HISTORY OF BUDDHISM IN THE SOUTHEASTERN KAZAKHSTAN OF THE PRE-MONGOL PERIOD..... 32

Aldazhumanov K.S., Kypshakbayev K.Z.
MOBILIZATION OF HUMAN AND MATERIAL RESOURCES OF KAZAKHSTAN FOR THE DEFENSE OF THE USSR..... 48

Beknazarov R.A., Kushkarova G.K., Baktygali Zh.B.
THE HISTORY OF REPRESSION OF POLES OF AKTOBE REGION..... 65

Jumagaliyev D.A., Arynova Z.K.
PERCEPTION AND ASSESSMENT BY KAZAKH HISTORIANS OF THE MOST SIGNIFICANT HISTORICAL PERSONS IN KAZAKHSTAN (BY THE RESULTS OF SOCIOLOGICAL SURVEYS)..... 77

Zhambulatov K.
FUNERAL RITE OF THE LATE SARMATIAN CULTURE OF WESTERN KAZAKHSTAN..... 91

Zhussip Sultan-Khan, Kozybayeva M.M.
ALIKHAN BUKEYKHAN, AKHMET BAITURSYNULY AND THE PHENOMENON OF THE NEWSPAPER «KAZAKH»..... 101

Zakarya R.
THE REPRESSIVE POLICY OF THE SOVIET GOVERNMENT TOWARDS EUROPEAN EMIGRANTS..... 112

Ibraeva A.G., Temirkhanova A.S., Sadykov T.S.
ACADEMICIAN MANASH KOZYBAYEV AND THE GENESIS PROBLEMS OF THE HISTORY OF THE ETHNOS..... 125

Issayev M.S., Shametov S.T., Dzhapparova R.T.
THE POLICY OF THE SOVIET AUTHORITY AGAINST MOSQUES IN KAZAKHSTAN (1918-1953)..... 134

Kumekov B., Tashkarayeva A.
ORAL HISTORICAL TRADITION IN THE WORK "SHEZHIRE-I-TARAKIM": ISSUES OF SOURCE ANALYSIS AND INTERPRETATION..... 146

Krupko I.V., Burkhanov B.B.
HISTORIOGRAPHICAL NARRATIVES POSTCOLONIAL STUDIES HISTORICAL MEMORY OF THE KAZAKH SOCIETY..... 158

Kurmanalina N., Muhatova O., Kuanbay O.
KENESARY KASSYMOV İN PRE-REVOLUTİONARY HİSTORİOGRAPHY..... 168

Kurmanov Z.
ABOUT THE FOUNDING FATHERS OF THE KYRGYZ STATEHOOD..... 177

Kuanbay O.
ARCHIVAL MATERIALS ABOUT KAZAKH BATYRS
(XVIII - FIRST HALF OF XIX CENTURIES)..... 187

Kozybayeva M.M.
THE FAMINE OF 1921-1922 IN NORTH KAZAKHSTAN: UNSTUDIED PAGES..... 201

Razdykov S.Z., Dossymbetov N.A.
THE HISTORY OF STUDYING THE IRRIGATION SYSTEM
OF SYRDARYAN KAZAKHS..... 209

Sabdenova G.E., Baigunakov D.S.
SOME ISSUES OF THE CONFRONTATION BETWEEN YESSIM KHAN AND TURSUN
KHAN (BASED ON THE MATERIALS OF SHEZHIRE AND ORAL HISTORY)..... 221

Khaidarov E.
PEOPLE'S UPRISINGS IN THE WESTERN KAZAKHSTAN REGION (1928-1932)
(Based on the materials of Dzhanibek, Chingirlau districts)..... 234

Review
Сын-пікір
Рецензия

K.N. Baltabayeva
REVIEW OF THE BOOK: NABIZHAN MUKAMETKHANULY. INTERNATIONAL
PHENOMENON: THE PROCESS OF SEPARATION AND UNIFICATION OF THE 249
KAZAKH PEOPLE.....

Редакцияның мекен-жайы:
050010, Қазақстан Республикасы
Алматы қ., Шевченко көш., 28,
ҚР БҒМ ҒК Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институты
«edu.e-history.kz» журналының редакциясы
Телефон: +7 (727) 261-67-19
E-mail: edu.history@bk.ru
Электрондық мекен-жайы: www.edu.e-history.kz

Журнал 2013 жылдан бастап шығады.
Қазақстан Республикасы Инвестициялар және даму министрлігінің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде 2014 ж. 29 қазанында тіркеліп, № 14602-ИА куәлігіне ие болды.